

တံပိုးစုနဲ့ကျ(၃)

တံဟ့ၣ်ပလီၣ်အပနီၣ်ဂီ... နအိၣ်လာတံလီၤပျံးအလီၤခါ.

နလီၤတံစီၤခိၣ်ဗျူထာၣ်တဖၣ်မၤစၢၤန့ၣ်လၢနကဆဲးကျိးလိာ်သးဒီးနတံသကိးဒီးဟံၣ်ဖိယိဖိလၢနန့ၣ်အိၣ်သ့, ဒီးဒီးန့ၣ်တံမၤစၢၤန့ၣ်အိၣ်လာတံကိတံခဲတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်တံဆဲးကျိးလိာ်တဖၣ်ကဲထီၣ်စ့ၢ်ကိးကျိလာတံသ့ကမၤအိၣ်သ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ.

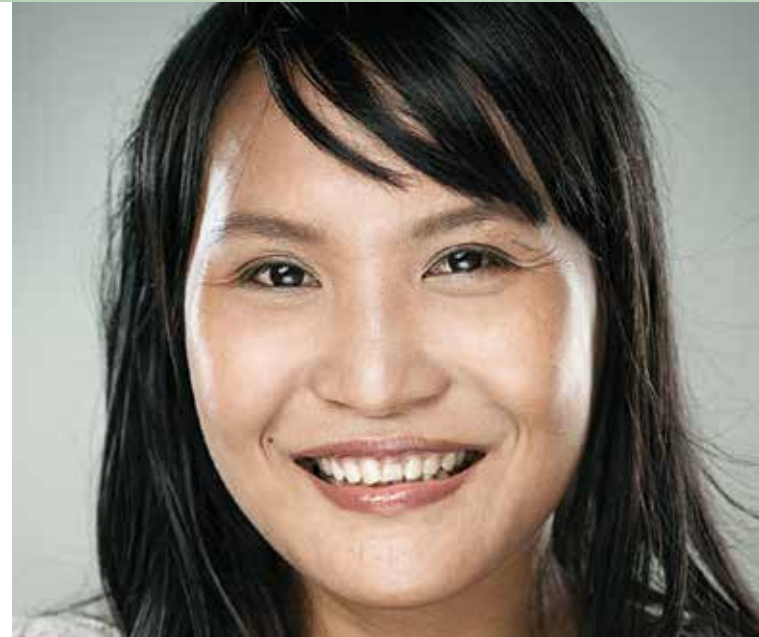
နဝ, မ့တမ့ၢ် နဝလၢအမၤတရီၤတပါန့ၣ်လၢအပူၤကွၢ်တကသ့တံဆဲးကျိးလိာ်တဖၣ်လၢကမၤဆါ, မၤမဲၣ်ဆုး မ့တမ့ၢ် ဟံးစိပံးကမိလၢနဖိခိၣ်သ့ဝဲလီၤ.အဝဲသ့ၣ်ကသ့စ့ၢ်ကိးတံဆဲးကျိးလိာ်တဖၣ်လၢကကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စုးနတံဟူးတံဂဲၤနကစၢ်တသ့ၣ်ညါအခါသ့လီၤ. တံမၤတရီၤတပါခိဖျိတံဆဲးကျိးလိာ်ဒီးအံၤတကလုာ်အံၤကဒုးကဲထီၣ်တံသးဘၣ်တံတံ, ကမၤပျံးမၤဖုးနဒီးကဒုးအိၣ်လီၤဖျိန့ၣ်ထဲတကမၤသ့ဝဲလီၤ.

သ့ၣ်နီၣ်ထီၣ်ညတံမၤတရီၤတပါ, မၤပျံးမၤဖုး မ့တမ့ၢ် လူကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စုာ်နခိဖျိတံဆဲးကျိးလိာ်အပူၤအံၤတမ့ၢ်တံလၢအဂ့ၤဘၣ်.

ပလီၣ်နသးလၢ “တံဟ့ၣ်ပလီၣ်အပနီၣ်ဂီတဖၣ်”...တံဟ့ၣ်ပလီၣ်အတံပနီၣ်လၢအဝဲဘၣ်န့ၣ်တံအိၣ်သးတဘၣ်လီၤဘၣ်စးအဆၢကတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တံဟ့ၣ်ပလီၣ်အပနီၣ်ဂီတဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်တံမနုၤလဲၣ်.

- နဝအဲၣ်ဒီးဟံးစိပံးကမိလၢနတံသ့တံဆဲးကျိးလိာ်တဖၣ်အဖိခိၣ်မ့တမ့ၢ် မၤစၢၤလီၤနတံခွဲးတံယာ်ဒ်သီးနကသ့အိၣ်အဂီၢ်.
- ဖျါဒ်သီးနဝသ့ၣ်ညါန့ၣ်အါအါကလဲာ်ဒီးသ့ၣ်ညါဝဲတံလၢနမၤအိၣ်တဖၣ်.
- ဖျါလၢနဝသ့ၣ်ညါတံဂ့ၢ်တံကျိလၢနနီၤဟ့ၣ်လီၤဒီးပုၤအကတဖၣ်လၢအ့ၣ်ထာၣ်န့းအပူၤနတဟ့ၣ်နီၤလီၤအိၣ်တဖၣ်.
- ဖျါလၢနဝသ့ၣ်ညါန့ၣ် မ့တမ့ၢ် နဖိတဖၣ်အိၣ်တံလီၤဝဲနတသ့ၣ်ညါညါန့ၣ်အိၣ်တဖၣ်အလီၤ.
- လၢအါဘျီအပူၤနဝကယုသသမိးန့ၣ်ဖျိဆုၤလိာ်တံစီၤတံစီၣ် မ့တမ့ၢ် ခိဖျိကမ့ၢ်တံရလီၤအလံာ်ကွဲးတဖၣ်, ကသံကွၢ်န့ၣ်တံသံကွၢ်ဒ် “နမၤတံမနုၤလဲၣ်”, “နအိၣ်ဒီးမတကလဲၣ်”, “နအိၣ်ဖဲလဲၣ်” အသိး.
- လၢအါဘျီအပူၤနဝကဆုၤလိာ်တံစီၤတံစီၣ်လံာ်ကျိ မ့တမ့ၢ် တံကစီၣ်လၢနတသးလိတဖၣ်, မ့တမ့ၢ် ကိးလိာ်တံစီၤလၢကမၤဆါ, မၤမဲၣ်ဆုး မ့တမ့ၢ် မၤပျံးနတဖၣ်အဂီၢ်.

- နဝစးထီၣ်ဆဲးကျိးနတံသကိး မ့တမ့ၢ် ဟံၣ်ဖိယိဖိလၢကယုသ့ၣ်ညါန့ၣ် မ့တမ့ၢ် တဲဘၣ်အဝဲသ့ၣ်လၢနဂ့ၢ်နကျိလၢကမၤဟးဂီၤနတဖၣ်.
- နဝဆိၣ်သနံးနလၢနကဆုၤန့ၣ်အိၣ်တံဂီၤလၢနဒိလၢနအိၣ်ဘူးအိၣ်တံလီၤဒီးအိၣ်တဖၣ်, ဝံတစုကနီၤဟ့ၣ်လီၤဆူပုၤအိၣ်လၢကမၤမဲၣ်ဆုးန့ၣ်အဂီၢ်.
- နဝမၤပျံးနလၢကရလီၤနဂီၤလၢနဒိဒီးအိၣ်ဘူးဘူးတံတံ မ့တမ့ၢ် တံဂီၤမူတဖၣ်ဝဲနမ့ၢ်တမၤထွဲတံလၢအအဲၣ်ဒီးဝဲတဖၣ်.

တံပနီၣ်အကတဖၣ်လၢတံဆဲးကျိးလိာ်အံၤတံသ့အိၣ်လၢတဘၣ်ကျိဘၣ်ကျဲအပူၤ

- နကနီၣ်လီၤကွၢ်တံဆဲးကျိးလိာ်တဖၣ်အပူၤတန့ၢ်ဝဲသတံကလံာ် မ့တမ့ၢ် နတံကတိၤလၢသ့ၣ်တဖၣ်ဖျါလၢတံဆိတလဲအိၣ်အသိး.
- နထံၣ်လၢတံထၢန့ၣ်လီၤတံဂ့ၢ်တံကျိလီၤဆိတဖၣ်လၢနတံဆဲးကျိးတံရလီၤအပူၤ.
- ဖျါလၢနဝနီၣ်လီၤကွၢ်နတံဆဲးကျိးလိာ်တံဂ့ၢ်တံကျိတဖၣ်အါန့ၣ်ညါန့ၣ်ကွၢ်ဝဲဒီး.
- နဝယုလၢနကနီၤဟ့ၣ်လီၤအိၣ်နတံကတိၤလၢသ့ၣ်တဖၣ်လၢတံဆဲးကျိးလိာ်တံရလီၤတဖၣ်အပူၤ.
- နဝထီၣ်ထီၣ်တံဂီၤ မ့တမ့ၢ် တံဘၣ်တံဘၢအတံဂီၤလၢနဟံၣ်ပူၤ, လီၤဆိဒ်တံဖဲဖျါလၢတံတလိာ်ဘၣ်အိၣ်အခါဒ်လဲာ်.
- နလီၤတံစီ မ့တမ့ၢ် ခိၣ်ဗျူထာၣ်တဖၣ်ဖျါလၢအမၤတံပၤ မ့တမ့ၢ် တမၤတံဒ်ညါန့ၣ်အသိးဘၣ်.
- နမ့ၢ် မ့တမ့ၢ် နဖိတဖၣ်ဒီးန့ၣ်တံဟ့ၣ်ဒ်အမ့ၢ်လိတံပိးတံလိတဖၣ်, ဒီးနဝမၤဆူၣ်သ့လၢကသ့အိၣ်အဂီၢ်.

- တာဆဲးကျိးတာဘီးဘဉ်ရလီအနီဉ်ဂံလၢတမ့ၢ်အနီၣ်ကီၢ်ဘဉ်တာဆိးထီၣ်အိၤလၢနမ့ၢ်
- အံၤမ့(လ) မ့တမ့ၢ် တၢ်ကစီၣ်(SMS)တဖဉ်တာဆၢအိၤလၢနတာဆဲးကျိးတာရလီအနီဉ်ဂံအပူၤ
- ကျိၣ်စုတာသူထီၣ်သူလီၤအတာၣ်ဟ်ဖျါတဖဉ်ကအိၣ်ဖျါထီၣ်လၢနစုတးအနီဉ်ဂံဟ်ဖျါအပူၤ မ့တမ့ၢ် နစုတးလၢနဟ်စုအတာၣ်ဟ်ဖျါအပူၤ

နမ့်တသ့ညါလီတၢ်လၢတၢ်မနုၤကထိၣ်အသးလၢ်န့ၣ်. **နၢ်လီၤ**
နကၢ်အတၢ်သ့ညါဆၢန့ၣ်တက့ၢ်. နကသ့ညါလီၤနကၢ်အသးအဂ့ၢ်က
 တၢ်ဖဲတၢ်လဲၤကမၤကမၢ်အသးဒီးန့ၣ်ဒီးဖဲနလီၢ်ဒီးန့ၣ်တၢ်မၤစၢၤအခါန့ၣ်လီၤ.

eSafety တာလုကွာထံသမံသမိ:

နမ့်အိၣ်လာတၢ်လိပျံၤအလီၤန့ၣ်ကိးဝးသၢဖျၢၣ်
(၀၀၀)တဘျီဃီတက့ၢ်.

နမ့်ဆီမိဉ်လၢပုလူပိာ်နခဲ၊ ကွၢ်ဟ့ၣ်ကွၢ်စုာ် မ့တမ့ၢ် ပံးစိကမိလၢနတၢ်ဆဲး
 ကျိးလိစးအပူၤန့ၣ်၊ ဖဲအံၤမ့ၢ်ကျဲလၢနမအံၤသ့ဝဲ-

သူတံဆိပ်ကျီးလိစးတဖၣ်လၢအပူဖျးဒီးဆိးကယုထံၣ်န့ၣ်တၢ်မၤစၢအဂီၢ်-သူန့ၣ်ကစၢစုတးဒီးတၢ်ပူဖျးအလီၢ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲ၊ မ့တမ့ၢ် နီၢ်ကစၢတံဆိပ်ကျီးတဖၣ်တက့ၢ်၊ သုလံၣ်ရဲဒါးခိၣ်၂၅ထၢၣ် မ့တမ့ၢ် နတံသကိး မ့တမ့ၢ် ဟံၣ်ဖိယိဖိအတံဆိပ်ကျီးလိစးတဖၣ်လၢန့ၣ်သုအိၣ်တန့ၢ်တဖၣ်တက့ၢ်၊

တကယ်တော့နာမည်(လ)အနီဂံလေးအသိတဖျက်လက်ဖျက်အလီတံရံ
ကျွဲ၊ လက်ဖျက်အပူတကွ၊ တကွညှစ်အနီကီလေးနာမည်(လ)
အသိတဖျက်အပူတကွလက်ဖျက်လက်ဖျက်ဘေးလီအသီးဒီးနု
တဖျက်အမို-whitelillies@email.com, လက်ဖျက်နာမည်အနီကီ
YourRealName@email.com အသီးတကွ၊ လက်ဖျက်အပူ(လ)
အလီလေးလက်ဖျက်ဆီးကျိုးကျိုးနီးအဂီလက်ဖျက်လီလီလီအလီတကွ
နီလီ.

နဂါးနက်တော်ဆီမိ၍လာကချာနအင်္ဂါဖနဆီမိ၍လာပျလာအမတရီတပါ
နတကကသု၍ညါတၢ်ဂၢ်တၢ်ကျိလနဆံမု(လ)အပူအခါတက့ၢ်. တုကဲ
ထီၣ်နဆံမု(လ)လာအသီတဖျၢၣ်လာတၢ်ဆဲးကျိးအလီစးလာအပူဖျးတဖျၢၣ်
အပူဖဲနသးဒုဒါလာအသု၍ညါဖဲအခါတက့ၢ်. ဆိတလဲတၢ်သုတၢ်ဆဲးကျိးလီစး
လာ-တဘၣ်အိးထီၣ်ကွၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လာအပူတဂုဒ်သီးသုတဒးကဲထီၣ်
တၢ်လီပျလာနဂီၢ်တဂူအင်္ဂါန့ၣ်လီ. မ့ၢ်ပူဖျးလာနကမအါန့ၣ်.

တကဲ့သို့တကတီးလူသွန်ဒီးနီဂ်လူသွန်တဖန်လတုာ်ဆဲးကျိးလီစဲးခဲ
လက်အပူတက့ာ်.နီဂ်လူသွန်တဖန်သုတမ္မိပုလုလအမတရီတပါနုတက
တယာ်အီကညီအဂီတဂု. နမ့်လူသွန်ကတီးအကျိထဲဒ်နုတကလသွန်
ညါအီန့ဉ်မ့တံာ်အဂုကတံာ်လနကတကဲ့သို့တကတီးလူသွန်လအဂုက
တံာ်, အခိ, 'C@tsareb3tterhand0gs!'အသိးတက့ာ်.

ပလီသးလန့် “မတံသကိး” လာအုၣ်ထၢ်နးအပူ-ယုထတံသကိးလၢ
ကမ္ဗၢ်တၢ်ရူလိာ်မုာ်လိာ်အပူထဲဒၣ်နသ့ၣ်ညါဒီးနံၣ်န့ၣ်လၢတဆဲးကျိးလိာ်
သးဒီးပူလၢအမတရီတပါန့ၣ်တကတုၤအဂီၢ်တက့ၢ်.

သူတံဘိတ်ဘာအတိရ်ကူဟ်လီတဖၣ်လၢကယံနကမျၢတၢ်ရဲလိာ်
အတၢ်ဆဲးကျိဲလၢကယံနကမျၢတၢ်ရဲလိာ်၊ လီဆိဒၣ်တၢ်ဖၣ်မၤသီ
ထီၣ်ကူအစိးဝဲ (software) တဖၣ်တက့ၢ်.

ထိဘိထူးဟးထီၣ်ကွံာ်နမံၤလၢကမ္ဗါတၢ်ရဲလိာ်တၢ်ဆဲးကျိးအပူဖဲနကပံာ်နခိၣ်
၄၂၂ထၢၣ်(ကျဲၤ window)အလီၤတကျၢ်.

ကးဟံကွာ်လီစးတၢ်ပီးတၢ်လီလၢကးဒုးန့ၣ်ဖျါနအိၣ်တၢ်အလီၢ်တဖၣ်လၢနလိတဲ
စိစိၣ်စုအပူဒီးတၢ်ဆဲးကျိးလီစးအဂၤတဖၣ်ဒီးတဘၣ်ထၢန့ၣ်ဖျါထီၣ်နလီၢ်နက့ၢ်
မ့တမ့ၢ် တၢ်ဂီၤတဖၣ်လၢကမ္ဗၢတၢ်ရူလိာ်တၢ်ရလီၤအပူတဂၤ.

ထာရှင်လီ၊အုပ်ထည့်နဲ့တံ၊မသံတံ၊ဟာလခိဉ္စူထည့်အဂီ၊လကယံတံ၊ဆဲး
ကိးလိဗဲးခဲလကခိဖိုတံ၊အံကဒီသအစပဝ (spyware) အယံလီ၊

ကွာ်သမံသမီးလီၤတၢ်နဖီတၢ်ဆဲးကျိးလိခ်းတဖၣ်ဒ်သီးကျဲတဖၣ်အံၤကမၤပွဲၤ
ထီၣ်ဝဲလၢစးပူၤဒီးနနီၢ်ကစၢ်အစးအပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကွ်လီတံကယိနတ်ဆဲးကျိးအကျဲတဖၣ်အမ့ၢ်စုအကဒွဲးကွ မ့တမ့ၢ် စုတးအခးကွလၢနထုးထီၣ်စုလီလီၤန့ၢ်လၢကဟ်ဖျါနအိၣ်ဆိးလီၤကျဲအဂီၢ်အသိးလီၤ. နိၣ်ဂံၢ်အမ့ၢ် eToll, eTag ဒီးကမ္ဗါတ်လဲထီၣ်ကွလီၤအဂီၢ်အခးကွတဖၣ်ကဒုးဘၣ်ဘျးအပုၤလၢအမၤတရီတပါန့တကအအိၣ်သ့ဝဲလီၤ. ဆဲးကျိးကရၢတဖၣ်အံၤလၢကထုးကွံၣ်နသီလုၣ်ဒီးနခးကွလၢအအိၣ်ဒီးနမံၤဖီဖျါလၢအမၤတရီတပါန့တကလူဟီၣ်ထွဲန့တံၢ်ဟူးတံၢ်ဂဲၤအခံတသ့အဂီၢ်လီၤ.

လူထုံနှိပ်ကွပ်မှု

သွန်နီထိုင်. တပ်မတော်ရဲတပ်တပ်မတော်ဆဲးကျိုးလိမ့်တဖန်
တပ်မတော်လူအဘဉ်းတပ်မတော်ကမည်ဘဉ်. တပ်မတော်အိပ်လိမ့်.
နမ့်တပ်ဘဉ်လူနတပူဖျိုးဘဉ်နဉ်. ဆဲးကျိုးဟူကီဒီးဂိုကီအူကရဲတဖန်ဒီ
ဖျိုးကိးဝေးသးဖျိုး(၀၀၀)တဘျီယီတကွာ.

နမ့်တပ်ကတီးအဲကလံးကျိပ်ဘဉ်နဉ်

ကိးဝေးသးဖျိုး(၀၀၀)လူနဟဉ်လိတဲစီအအိပ်ဒီးသံကွာဟူကီ
'(Police)', မုတမု ('Fire')မုတမု တပ်ဆီဟဉ်သီလှဉ်
'Ambulance' တကွာ. အိပ်ခိးဝေးလိကျိးအပူဒီးတပ်ဆဲးကျိုးနမ့်ဆူပူ
ကျိးထံတပ်တကူအအိပ်နဉ်လိမ့်.

တပ်ဆဲးမုတမုဂိုကီအူဘဉ်နဉ်. ကိး မုတမု လဲဆူနလိကဝီဟူကီအဲလဲ
အေးတကွာ.

လူကဒီးနမ့်အိထိုင်တပ်မတော်အဂီၢ်, ဆဲးကျိုး **1800RESPECT** လာ
လိတဲစီလူအပူဖျိုး မုတမု တပ်ဆဲးကျိုးလိမ့်တဖျိုးအပူဖဲအဆီအချတသု
ဖဲအသုတကွာ.

1800 737 732

1800respect.org.au

1800RESPECT ဟဉ်တပ်မတော်လူတလံးအပူလူ ၂၄ နဉ်ရံၣ်အတီၢ်ပူ
ဒီးဟဉ်ကူၣ်ဟဉ်ဖးရံၣ်ကူၣ်ဟဉ်လိတဲတပ်ဆဲးကျိုးလိမ့်တပ်ဆဲးကျိုးအမူ
သီအကလုာ်ကလုာ်လူအပုၣ်ဒီးဟဉ်ဖိယီတပ်မတော်ရဲတပ်ဒီးမုတမုတပ်
မူဆူၣ်မူစိးတဖန်နဉ်လိမ့်. အဲဘဉ်ဆဲးကျိုးနမ့်တပ်မတော်အူကရဲတဖန်ဖဲန
လိကဝီပူသုစုာ်ကိးနဉ်လိမ့်. လဲဆူ

1800respect.org.au/languages/ လူကသုၣ်ညါအိ

ထိုင်တပ်ဂိုကီကျိး, တပ်ဟဉ်ကူၣ်ဒီးဘဉ်ဒိးအိပ်တပ်ဂီၤလူကျိးအကူတ
ဖန်အဂီၢ်တကွာ.